

BATISIZLIK VE TRUMP'UN GÖLGESİNDE TRANSATLANTİK İLİŞKİLER WESTLESSNESS AND TRANSATLANTIC RELATIONS IN TRUMP'S SHADOW

Sezin İba GÜRSOY¹

1. Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkilerseziniba@klu.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0001-5795-9982>

Öz

II. Dünya Savaşı'nın ardından Atlas Okyanusu'nun iki yakasındaki taraflar diplomasi, ekonomi, güvenlik ve ortak değerler üzerinden bir ilişki inşa etmişlerdir. Zamanla farklılaşan bu ortaklık hem Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından yaşanan gerilimler hem de 11 Eylül sonrası ortam nedeniyle birçok açıdan krize sürüklenmiş; Irak Savaşı'nın ardından daha da sorunlu bir hale gelmiştir. 2008 ekonomik krizi, tek kutupluluğun zayıflamasının ardından oluşan yeni konjonktür, küresel çapta terörle mücadele ve Donald Trump'ın başkan olarak seçilmesi ABD ve AB arasındaki ilişkilerin yönünü değiştirmiştir. Bu makalede Trump'ın başkanlığı döneminde Transatlantik müttefikler arasındaki ilişkiler "batısızlık" kavramı üzerinden analiz edilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca Trump ve sonrası dönemde ABD'nin üstlenebileceği veya üstlenmek isteyeceği rol ve Avrupa ile arasındaki ittifakın sürdürülebilirliği tartışılmaktadır. Yöntem olarak durum analizi ve yorumlayıcı politika analizi kullanılan makalede Transatlantik ortaklıktaki görülen çatlağın Trump döneminde derinleştiği ve batısızlık şeklinde ifade edilen süreç Trump'ın "gölgesini düştüğü" sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Batısızlık, Transatlantik İttifakı, Trump, Avrupa Birliği, NATO*

Abstract

Following World War II, the parties on both sides of the Atlantic built a relationship through diplomacy, economics, security and common values. This partnership, which has differed over time, has been plunged into crisis in many respects both as a result of the tensions experienced following the end of the Cold War and the post-September 11 environment; and has become even more problematic after the Iraq War. The 2008 economic crisis, the new conjuncture that emerged with the ever weakening unipolarity, the global fight against terrorism and the election of Donald Trump as president have altered the dynamic of relations between the USA and the EU. This article attempts to analyze the relations between the Transatlantic allies during the presidency of Trump through the concept of "Westlessness". In addition, the role that the United States may assume or wish to assume in the Trump and post Trump era and the sustainability of the alliance between the US and Europe are discussed. Situation analysis and interpretive policy analysis are used as methods in the article which has concluded that the rift in the Transatlantic partnership deepened during the Trump era and that Trump 'cast a shadow' on the process known as Westlessness.

Keywords: *Westlessness, Transatlantic Alliance, Trump, European Union, NATO.*

Makale Türü	Article Type
Araştırma Makalesi	Research Article
Başvuru Tarihi	Application Date
08.04.2021	04.08.2021
Yayına Kabul Tarihi	Admission Date
08.12.2021	12.08.2021

DOI

<https://doi.org/10.30798/makuiibf.912072>

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

The Atlantic order, which was established between the United States (US) and Europe after the Second World War, has been tested by many crises in recent years. Although the basis of these crises between the allies was based on a what happened in the post-cold war era such as 2003 invasion of Iraq, the subsequent destabilization of the Middle East and the 2008 global financial crisis, the separation in relations became visible with Trump's election. In the light of these developments, this paper aims to analyze what happened in the relations between the US and EU during the presidency of Donald Trump through the concept of Westlessness.

Research Questions

In line with this goal, the paper tries to discuss which factors affect this divergence in transatlantic relations, whether this relationship will be permanent, the capacities of the sides, their burdens and expectations. In this respect, this paper can be seen valuable in terms of using a new concept (westlessness) as a tool to analyze the recent past. With reference to the roles assigned to the USA in the globalizing world and the relations of the hegemonic power with the world after the Cold War, the priorities, interests, conflicts and points of view of the transatlantic allies are discussed.

Literature Review

Although much has been written on transatlantic relationships (Peterson and Pollack, 2003; Anderson et al. 2008; McGuire and Smith 2008; Sola and Smith, 2009; Smith, 2011; Rose, 2018; Peterson, 2018; Ridderwold and Newsome, 2018; Ikenberry, 2018;) explaining what happened during Trump's presidency using the concept of “Westlessness” in the analysis makes this paper unique.

Methodology

Among the qualitative research methods, this paper has preferred situation analysis and interpretive policy analysis. In doing so, secondary literature reviews and conference documents were used.

Results and Conclusions

As a result of this paper, it is seen that transatlantic relations were weakened and the tendency to “Westlessness” increased during the Trump era. However, this paper claims that Trump's damage to the transatlantic relationship can be repaired by different methods. The Biden era is important to redesign an uncertain but unbroken relationship between the US and the EU.

1. GİRİŞ

Geçtiğimiz yirmi yıl içerisinde uluslararası sistemin yapısında yaşanan önemli değişimler özellikle Soğuk Savaş'ın “kazanan” ortakları Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa arasında birbirine zıt gibi görünen eğilimleri ortaya çıkarmıştır. Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından, bu dönemde gelişen ittifakların gerekliliği ve devamlılığı sorgulanmaya başlamış, hatta bunların kademeli olarak parçalara ayrılacağına dair bir his oluşmuştur (Turan, 2018). 11 Eylül saldırısı, Irak ve Afganistan müdahaleleri, küresel terörle mücadele, 2008 ekonomik krizi, Donald Trump'ın ABD başkanı seçilmesi gibi gelişmeler ABD ve Avrupa arasındaki dayanışmanın, ortak kimliğin ve vizyonun giderek kaybolmasına neden olmuştur. Avrupa Birliği (AB)'nin politikalarının aksine ve Avrupa'nın güçlü bir şekilde koordine edilmiş muhalefet çabalarına rağmen, Trump'ın başkanlığı süresinde alınan kararlar İran nükleer anlaşmasından, Paris iklim müzakerelerinden ve Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) müzakerelerinden çekilme gibi (Riddervold ve Newsome, 2018) taraflar arasındaki güvensizliği derinleştirmiş; yeni anlaşmazlık alanlarının doğmasına neden olmuştur. Hissedilen bu derin çatlak liberal dünya düzeninin lideri olan ABD'nin yavaş yavaş o rolü yerine getirme konusundaki sorumluluklarını bırakmak istemesiyle daha da şiddetlenmiştir. Buna önceden kendilerine tabi olan güçlerin hem ekonomik hem de stratejik olarak yükselmesi eklenince Zbigniew Brzezinski (2008) 'nin tabiriyle “küresel politik uyanış” döneminde Batı'nın hegemonik statüsünün korunamadığı gözlenmiştir. Tüm bu gelişmeler 2020 Münih Güvenlik Konferansı'nın da ana temasını oluşturan “batısızlık” (“*westlessness*”) kavramının tartışılmasında, Batılı değerlerin Batıda dahi kaybolmaya başlamasının vurgulanmasında (Nye, 2020) ve belki de dünyanın daha az batılı hale gelmesi fikrinin gelişmesinde etkili olmuştur.

Makalede küreselleşen dünyada ABD'ye yüklenen roller ve hegemon gücün Soğuk Savaş sonrasında dünya ile ilişkilerine atıfla Transatlantik müttefiklerin öncelikleri, çıkarları ve çatıştıkları noktalar ve ilişkiye bakış açıları üzerinde durulmaktadır. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Transatlantik ilişkiler hakkında çok fazla eser yazılmıştır (Peterson ve Pollack, 2003; Anderson vd., 2008; McGuire ve Smith, 2008; Sola ve Smith, 2009; Smith, 2011; Rose, 2018; Peterson, 2018; Ridderwold ve Newsome, 2018; Ikenberry, 2018). Bu kapsamlı literatüre Donald Trump başkanlığı döneminde ortaklar arasındaki gerilimleri batısızlık (*westlessness*) kavramı üzerinden açıklayan bu makale önemli bir katkı sayılabilir. Bu kavramın çok yeni olmasından ötürü akademik yazında çok kullanılmadığı görülmektedir. Bu yönüyle makale yeni bir kavramın yakın geçmişi analiz etmede bir araç olarak kullanılması açısından değerlidir. Buradan hareketle makale günümüz ABD-AB ilişkilerinin durumu ve özellikleri hakkında mevcut literatürde şimdiye kadar sunulandan daha genelleştirilebilir bulgular üretmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca makale Transatlantik ilişkilerdeki ayrışmaya hangi faktörlerin etkili olduğunu, bu ilişkinin kalıcı olup olmayacağını, tarafların kapasitelerini, yüklerini ve beklentilerini tartışırken, son dönem uluslararası ilişkiler yazınına katkı sağlamayı ummaktadır.

1.1. Kavramsal Araç Olarak “Batısızlık” (Westlessness)

Batı kavramı, Soğuk Savaş sırasında genellikle Kuzey Amerika ile Batı Avrupa arasında kurulan ittifaktan bahsederken kullanılmıştır. Soğuk Savaşın bitişinin ardından ise Batı, ABD ve Avrupa’yı ana yapı olarak içine alan kolektif bir kavram olarak algılanmıştır. ABD ve Avrupa’nın savaş sonrası önderlik ettiği liberal uluslararası düzen, Batı’nın dayandığı kurumsal temel olarak kurgulanmıştır. Bahsi geçen liberal uluslararası düzen, ekonomik olarak “Washington Mutabakatı” üzerine odaklanan ve siyasi olarak insan haklarını, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü vurgulayan bir sistemdir. Batı’yı bir arada tutan unsur da esasen liberal demokrasiye, insan haklarına, piyasa temelli bir ekonomiye ve uluslararası kuruluşlarla iş birliğine bağlılık olarak ifade edilmiştir. Ne var ki Batı’nın zaman içinde inşa ettiği, İkinci Dünya Savaşı’nın ardından kurumsallaşmış ve Soğuk Savaş’ın sonrasında evrenselleşen bu düzen son dönemde önemli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu zorlukların nihai sonucu olarak 2020 Münih Güvenlik Konferansının ana teması batısızlık olarak seçilmiş ve buna odaklanılmıştır. Batısızlık, terim olarak küresel sistemden geri çekiliyor gibi görünen bölünmüş ve bazı unsurlarında giderek liberallikten uzaklaşan daha milliyetçi bir Batı’ya atıfta bulunmaktadır. Bu bağlamda Münih Güvenlik Konferansında batısızlık, “dünya daha az Batılı hale geliyor. Ama daha da önemlisi, Batı’nın kendisi de daha az Batılı olabilir. Buna batısızlık diyoruz.” sözleriyle tanımlanmıştır (Munich Security Conference, 2020).

Kavram genel anlamıyla “Batı’nın kalıcı amacı hakkındaki artan belirsizlik karşısında yaygın bir kaygı ve huzursuzluk hissi” olarak açıklanmıştır. (Munich Security Conference, 2020). Bu kaygı veya huzursuzluk Wenshan Jia’ya (2020) göre, bugün dünyadaki rolleri hakkında derin, entelektüel düşünmeye ihtiyaç duyan Batılı seçkinlerin huzursuzluğunun ta kendisidir. Jia’ya göre batısızlık olası bir sonuçtur ve bu, Amerikalılar için o denli önem taşımaya bile Avrupalıların zihninde büyük bir yer işgal etmektedir. Bu his AB’nin kendisini daha az güvenli ve daha endişeye kapılmış hissetmesine yol açmaktadır. Kavrama yönelik ilk açılım 2020 Münih Güvenlik Konferansı’ndaki konuşmasında Almanya Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier’den gelmiştir. Steinmeier, küresel ölçekte azalan Batı etkisini temsil eden bu kavramı Trump’ın Başkanlığı süresince ABD’nin tavrındaki ve politikalarındaki değişikliğe bağlamıştır. Bu tavır değişikliğinin yalnızca ABD’nin değil, Batı dünyasının tümünün küresel ölçekte gücünü azalttığını düşünmektedir. Bu olumsuz görüşlere yanıt, ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo’dan gelmiştir. Pompeo, kavramın arkasındaki Batı gerilemesi yönündeki görüşlerin gerçeği yansıtmadığını “Batı kazanıyor, özgürlük ve demokrasi kazanıyor, hep beraber kazanıyoruz” şeklindeki sözleriyle savunmuştur.

Batısızlık kavramının temelinde bir açıdan da Transatlantik İttifakının yaşadığı derin ayrılıklar yatmaktadır. Wenshan Jia (2020) batısızlık konusunda, Batı’nın dünya meselelerinde tek taraflı liderliğinin kaybına ve dolayısıyla Batı’daki üstünlük duygusunun kaybına işaret etmektedir. Jia’a göre, yüzyıllardır elinde tuttuğu bu üstünlüğün giderek erimesi nedeniyle Batı’nın üzerinde gezinen

huzursuzluk kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Benzer şekilde Joseph Nye (2020) Batısızlığı Batılı değerlerin kaybı olarak açıklamış ve bu kavramın yeni olmadığını ileri sürmüştür. (Nye, 2020) Örneğin Oswald Spengler'in ünlü eseri "Batı'nın Çöküşü" (*The Decline of the West*) I. Dünya Savaşı sırasında 1918'de yayınlanmıştır (Splenger, 1978). Nye (2020), Soğuk Savaş sırasında dahi Amerikalı farklı uzman ve politikacılar tarafından Batı'nın gerilemesine dair bir inancın var olduğunu düşünmektedir.

1.2. Batı'nın Gerilemesi

Batı'nın zayıflamasının daha net gözle görülür hale gelmesi 1990'larda ve yeni yüzyılın başında, küresel bazda ekonomik gücün yeniden dağılımı ile ortaya çıkmıştır. Özellikle tepedeki %1 üst grup ve diğerleri arasında giderek büyüyen gelir eşitsizliği ve 'küreselleşmenin kazananları' tarafından sergilenen, 'geride kalanlara' yönelik vurdumduymazlık, günümüz popülist öfkesinin de temelini oluşturmaktadır. Bu öfke 1990'ların 'kamu' duygusunun kaybı ve kültürel parçalanmanın ortaya çıkışını tetiklemiştir. (Gitlin, 1995). Ayrıca küreselleşme çağında ekonomik eşitsizliklerin neden olduğu problemler bunları yaratan piyasa güçleri tarafından çözüm beklerken, işçi ve orta sınıfların ileri demokrasilerde refah düzeyinin düşmesi liberal sistemin meşruiyetini sarmıştır. Bunu destekleyen verilerden biri EIU Demokrasi İndeksi'nde son 15 yılda hem ABD hem de Avrupa'da demokrasi kalitesinin düştüğünü belirtmesidir (EIU, 2020). 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz ile işçi sınıfı ve korunmasız orta sınıf kemer sıkma politikalarının neredeyse tüm yükünü sırtlarken, büyük bankaların, finansal kurumların, sigorta şirketlerinin ciddi bir bedel ödemiş olması, elitlere duyulan güvenin yıkılmasına yol açmıştır. Bu güven erozyonu Batı'da popülist liderlerin iş başına gelmesinde etkili olmuştur.

Batı dünyasında popülist hareket dalgalarının yükselişi, demokrasilerin zayıflaması ve otoriter rejimlere meyleden demagojik liderlerin ortaya çıkışı, Brexit'in gerçekleşmesi ve 2016 Kasım ayında ABD başkanı olarak Trump'ın seçilmesi Batı'nın öncülük ettiği küreselleşme dönemini durma noktasına getirmiştir (Welfens, 2020).

Tüm bu gelişmeler liberal düzendeki hastalığın ciddi semptomatik belirtileri olarak da görülebilir. Bu, Batı'nın küresel ekonomideki göreceli gücünün azalmasıyla ve ABD'nin gelişmeleri yönetmedeki stratejik hatalarıyla birleşince Batı'nın stratejik pozisyonu giderek zayıflamıştır. Batı'daki liberal demokratik sistemlerin zayıflaması; buna karşılık popülizmin yükselişi, Batı'nın dünya düzenini koruma konusundaki başarısızlıklarına eklenebilir. Dahası bu düzen, yaratıcısı ve koruyucusu olan ABD tarafından da ihlal edilmiş durumdadır. Irak Savaşı bu anlamda ABD'nin sistemin kurallarını ihlal edip, ortak değerlere ihanet ettiği bir dönüm noktası sayılmalıdır (Özdikmenli ve Ovalı, 2008). Bu, küresel güç dengelerinin meşruiyetine muhtemelen daha fazla zarar vermiş, kurumları zayıflatmış ve belki de bunlar kadar önemlisi, Irak ve Ortadoğu'ya düzen ve adalet getirme çabasında başarısız olmuştur. Aslına bakılacak olursa, bu başarısızlık İran'ın, Körfez'de ve Doğu Akdeniz'de bölgesel bir güç olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Elbette Batı sisteminin bunlardan başka yenilgileri de mevcuttur. Ortadoğu'yu stabilize edemeyen ya da ABD'yi ve müttefiklerini durduramayan sistem, açıkçası dünyanın düzen kurucusu ve yürütücüsü olmakta yetersiz kalmıştır. Diğer önemli aktörler Rusya, önce Gürcistan'da, daha sonra Ukrayna'da, Suriye'de ve son olarak Libya'da başarılı bir şekilde Batı ittifakına meydan okumuştur. Çin ise, Şi Cinqing'in liderliğinde "yakın çevresinde" gücünü açıkça hissettirmeye başlamıştır. Bu da Brzezinski'nin bahsettiği "küresel uyanış"ın ivme kazandığını açıkça göstermektedir. Bunlara ilaveten 2010-11'de Arap Dünyasını sarsan protesto hareketlerine tepki ve sonrasında yaşananlar Batı dünyası tarafından yanlış hesaplanmış ve iyi yönetilememiştir. Meşruiyetini yitirmiş rejimlere karşı olan bu ayaklanmalar, Ortadoğu'da Sykes-Picot sisteminin çözülüşü, Suriye'deki iç savaş ve tüm bu sorunların bölgesel güçler tarafından manipüle edilmesi önlenememiştir.

Batı'nın gerilemesi bağlamında Çin'in küresel pazarlarla başarılı entegrasyonu önemlidir. Bu bir "Asya Çağı'nın" alameti olarak görülmekte hem demografik hem de ekonomik açıdan gücün el değiştirmesi olarak düşünülmektedir. 1994'te Singapur'un başbakanı Lee Kuan Yew, Francis Fukuyama'nın 'tarihin sonu' tezinden yola çıkarak, Batı'ya meydan okumaya başlamıştır. Lee'nin Foreign Affairs dergisinin o dönemdeki yöneticisi Fareed Zakaria ile yaptığı meşhur röportajda, Singapur lideri Batı kültürünün evrenselliğine karşı çıkarak, Doğu Asya ülkelerinin çarpıcı ekonomik başarısını, aile ve hısımlığı, bireyselliğin önüne koyan Asya kültürüne bağlamıştır (Zakaria, 1994). Buna ilaveten Gideon Rachman'ın 2016'da yayımladığı "Doğululaşma" (*easternization*) başlıklı eserinde, Batı'nın Doğu karşısında ekonomik, askeri ve politik iktidarının aşınmasına ve küresel gücün Doğu'ya doğru kaydığına yönelik bir saptama bulunmaktadır. Bu noktada ABD'nin dünya hakimiyeti altında küresel siyasi gücün ağırlık merkezi yön değiştirmeye başlamıştır. Günümüzde Çin-ABD savaşı olasılığı, Rachman'ın yükselen doğusu ile Batı'daki gerileme arasındaki doğrudan çatışma için en olası senaryoyu sunmaktadır. Ne var ki Çin dahil hiçbir ülke ABD'ye karşı cepheden saldırgan bir tavır alma iradesine ya da niyetine bugün için sahip gözükmemektedir (Özel, 2018). Bu çerçevede Münih Konferansı batısızlık temasıyla yalnızca ABD-AB ittifakının kırılganlığını değil Çin'in dünya ekonomisi, siyaseti ve güvenlik sistemi içinde ağırlığının giderek arttığını da gözler önüne sermiştir. Buna rağmen Nye (2020) batısızlık tehlikesinin, Çin'in yükselişinden çok, içindeki güven kaybından ve popülist izolasyonizmin yükselişinden kaynaklandığını iddia etmektedir.

Popülizmle birlikte zayıflayan Batı değerleri, Trump'ın bir uzaklaşmayı da işaret eden "önce Amerika" zihniyeti, NATO'nun modası geçmiş bir örgüt olarak değerlendirilişi, Soğuk Savaş'ın bitişinden bu yana istikrarlı bir şekilde yükselen Transatlantik gerilimleri daha da şiddetlendirmiştir. Liam Kennedy'e göre tüm bunlar nedeniyle Transatlantik birlik kavramı ve bunun değeri sorgulanmaktadır. Hatta Kennedy bunun yalnızca belirli siyasi liderlerin tarzına bir tepki olmadığını, daha yapısal bir ayrılığa işaret ettiğini savunmaktadır (Kennedy, 2020: 2). Benzer şekilde Ntousas ve Lamond (2021) da Transatlantik bağların bir kişinin liderliğinden daha derin olduğunu ileri sürmüşlerdir. Buna karşın Kocamaz, 2020 tarihli makalesinde liberal düzeni ve Transatlantik ilişkilerin

bozulmasını daha çok dönemsel sorunlar olarak görmüş ve bunların nedenini Trump dönemi politikalar olarak değerlendirmiştir (Kocamaz, 2020).

2. TRANSATLANTİK ORTAKLIKTAKI KIRILMA VE AYRIŞMA

Başkan Trump'un yönetiminde, ABD'nin küresel liderlik sorumluluklarını bırakması neredeyse bir el çekme haline gelmiş; bu yalnızca Batı ittifakının tutarlılığını ve faydasını sorgulatmakla kalmamış, aynı zamanda sürdürülebilirliğini de tartışılabilir hale getirmiştir. Yine de Transatlantik ilişkilerde giderek derinleşen uçurumun tüm suçunu sadece Donald Trump'un omuzlarına yüklemek haksızlık olacaktır. Jeremy Cliffe'e göre Trump'u batısızlık kavramının nedeni olarak görmek kolaydır. Ama onu sadece bunun bir belirtisi olarak görmek çok daha doğru olacaktır (Cliffe, 2020). Açıkçası, bu ayrışmanın uzun zamandan beri şekillenmekte olduğunu kabul etmek gerekir. Gordon ve Shapiro (2020) da Donald Trump'un başkanlığı ölümcül darbeyi vurmaya başladığında Transatlantik bağların zaten zayıflamış olduğunu altını çizmişlerdir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından tek kutuplu sistemde ABD'nin küresel yüklerin giderek artan yorgunluğu ve okyanusun her iki tarafındaki işlerle meşgul olması bu ilişkiyi aşındıran unsurların başında gelmektedir. Çağatay (2020)'a göre Clinton, Bush ve Obama dönemlerinde müttefikler büyük sınavlardan geçmek zorunda kalmışlardır. Kimileri bu ilişkilerde uzun dönemli derin kırılmalar olduğunu savunurken, kimlerine göre ise Atlantik ötesi ortaklar ve çıkarları ekonomik ve siyasi olarak diğer büyük güçlerle karşılaştırıldıklarında oldukça benzerdirler, sadece metotlar konusunda ayrılırlar (Dinç ve Esentürk, 2018). Mesela Soğuk Savaş süresince ABD ve AB tüm konularda ortak bir fikir birliği paylaşmasa da genel olarak ABD'nin lider konumu ve gücünün meşruluğu kabul edilmekteydi. Fakat Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, ABD'nin daha önce görülmemiş oranda belirginleşen küresel baskınlığı ilişkileri her iki tarafın da üzerinde düşünmeleri gereken kritik bir konu haline dönüşmüştür (Dinç ve Esentürk, 2018).

Literatürde bu ittifakın tarihini bölünmeler tarihi olarak kabul eden Gordon ve Shapiro (2019), 1956 Süveyş Krizinden, Vietnam Savaşına ve hatta Clinton ve Bush yönetimlerinin politikalarına kadar tarafların çatıştığını öne sürmüşlerdir. İttifakın yaşadığı çatlakların temellerini Soğuk Savaş'ın sona ermesinde arayan yazarlardan Teriff ise, 1990'larda öne çıkan üç meselenin bugünkü ayrılığın ana nedenlerini oluşturduğunu iddia etmektedir. Bahsi geçen meseleler, Soğuk Savaş'ın bitiminin hemen ardından oluşan NATO'nun alan dışı rolü, Avrupa'nın ortak savunmadaki rolü ve ABD'nin Avrupa'daki rolüne ilişkindir (Teriff, 2004). Bu sorunlar ABD'nin değişen güvenlik ve stratejik öncelikleri üzerine, kaynakların azaldığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Washington özellikle Irak Savaşı'ndan sonra Avrupa dışındaki alanlara da odaklanmıştır. Andrew Michta'nın da belirttiği gibi Soğuk Savaş'ın bitiminden bu yana, NATO varoluşunun sebebini aramaktaydı, ancak 'kapsama alanı dışı', 'akıllı savunma' ve 'kapsamlı yaklaşım' gibi formüller müttefiklerin güvenlik konusunda farklılaşan fikirleri yüzünden yetersiz kalmıştır (Michta, 2017). Öte yandan, 2008 küresel ekonomik ve finansal krizi, Transatlantik ilişkiler için derin ve uzun süreli bölünmelere neden olmuştur. Obama'nın 2008'de ABD Başkanı olarak

seçilmesi NATO ittifakı içindeki çatlağın giderek kapanacağına ve müttefikler arası ilişkilerde yeni bir sürecin başlayacağına dair bir inanç ve siyasi diyalogu da beraberinde getirmiştir. Bu diyalogun hedefi, ilişkileri yeniden tanımlamak ve ortak güvenlik masraflarının nasıl paylaşılacağını belirlemektir. Fakat Avrupa ülkeleri arasında güvenlik konusunda çeşitli aksların bulunması, AB'nin içinde devam eden Doğu-Batı ayrımı kıta içinde ortak bir pozisyon almayı zorlaştırmaktadır. Dahası, Avrupa ülkeleri, kıtadaki güvenlik sorunlarına yönelik ortak pozisyon ve eylem konusunda hemfikir olsalar dahi, hâlâ hangi pozisyonları veya eylemleri gerçekleştirmeleri gerektiği konusunda kendi aralarında anlaşamamışlardır. Hangi araçları kullanacakları ve ulusal çıkarlarını nasıl koruyacaklarıyla ilgili her zaman ihtiyatlı davranmışlardır (Van Steenderen ve Koster, 2011). Ayrıca Obama öncesi Bush dönemine bakıldığında ise, “tek taraflılık” ve “önleyici vuruş” gibi AB'nin temel değerlerine ters düşen ilkelerin ABD tarafından uygulandığı görülmektedir. Sadece askeri olmayan yeni ‘tehditlere’ (örneğin, uluslararası terörizm, haydut devletlerin elindeki kitle imha silahları vb.) karşı kuvvet kullanmak isteyen ABD, AB'nin kurucu üyeleri olan Fransa, Almanya ve Hollanda'dan yeterli desteği görememiştir (Dinç ve Esentürk, 2018).

ABD-AB geriliminin önemli nedenlerinden bir diğeri de ABD'nin Irak'ta silah denetimi rejiminin devam etmesi yönünde çağrı yaptığı sırada Almanya ve Fransa gibi lokomotif AB güçleri başta olmak üzere, pek çok Avrupa ülkesinin ABD'den farklı düşünceleri ve savaşa karşı tavır göstermeleridir. Buna karşın İngiltere ile Polonya'nın başını çektiği pek çok Merkezi ve Doğu Avrupa (MDA) ülkesi ABD'ye destek verdiklerini deklare etmişlerdir (Özdikmenli ve Ovalı, 2008). Bu bağlamda Doğu Avrupalılar -eski Savunma Bakanı Rumsfeld'in müttefikler içinde Irak savaşındaki tutumlarına göre yaptığı ‘eski’ Avrupa ve ‘yeni’ Avrupa ayrımından anlaşılacağı üzere- Washington tarafından daha güvenilir müttefikler olarak görülmüşlerdir. Avrupa'nın özellikle dış politika ve güvenlik politikaları ve ABD'nin rolü konusunda bölünmüş olduğu aşikardır. Gerçekten de Polonya, İsveç ve Baltık Devletleri, Avrupalı NATO ortaklarına güvenmek yerine, NATO şemsiyesi altında Amerikan garantisinin devamından yana olmuşlardır. Bu ülkeler için Moskova varoluşsal bir tehdit niteliğindedir. Bir diğer MDA ülkesi Macaristan, tercihini giderek daha iddialı olan Rusya'dan yana kullanarak, Rusya ile hem ekonomik ve hem de siyasi açıdan daha esnek ve karşılıklı çıkarlara dayalı bir politika izlemeye gayret etmiştir (Demirkıran, 2017).

ABD, 2008 krizinin ardından Avrupalı müttefiklerin paylarına düşen yükümlülükleri karşılamalarını daha yoğun bir şekilde dile getirmeye başlamıştır. Avrupa'daki veda turunda bunu açıkça ifade eden Obama, Avrupalıları birlik olmaya, başarılarından gurur duymaya, popülizmin yükselişine karşı durmaya davet ederek, “*ABD'nin ve tüm dünyanın güçlü, refah içinde, demokratik ve birleşik bir Avrupa'ya ihtiyaç duyduğunu*” belirtmiştir. Kendisini dört ay boyunca izleyen ve Başkan'ın dünyayı nasıl gördüğü üzerine uzun bir makale kaleme alan gazeteci Jeffrey Goldberg, Obama'nın ABD'nin stratejik geleceği ile ilgili Avrupa-merkezci bir görüşe sahip olmadığını düşünmektedir. Goldberg (2016) bunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Obama’ya göre, Asya geleceği temsil ediyordu. Afrika ve Latin Amerika ise Amerika tarafından hali hazırda olduğundan çok daha fazla ilgi görmeyi hak ediyordu. Romantik bir yaklaşım içinde olmadığı Avrupa’ysa, zaman zaman sinirini bozsa da Amerika’nın desteğine ihtiyaç duyan bir küresel istikrar kaynağıydı.”

Benzer şekilde Binnendijk (2014) de Obama dönemi ABD dış politikasında dikkatlerin Avrupa’dan ziyade Asya’ya taşındığı iddia etmektedir. Bu dönem ortaklar arasındaki ilişki Obama’nın bütçe kısıntıları ile kemer sıkma politikasını analiz eden Kori Schake tarafından şu şekilde gözlemlenmiştir: (1) ABD’ye yönelik başlıca tehditler artık Avrupa kökenli değildir. (2) ABD silahlı kuvvetleri bir koalisyon içinde savaşmayı gittikçe daha zor ve faydasız bulmaktadır. (3) Mevcut yük paylaşımı tartışmasını ciddiye almak için en önemli neden kemer sıkma politikasına yönelik baskıların yalnızca Avrupa’da değil, ABD’de de devam etme ihtimalinin yüksek olmasıdır (Schake, 2012). Bu nedenle, ABD’nin gelecekte Avrupa savunmasında ortaya çıkan boşlukları her zaman doldurması beklenmemelidir. Aynı şekilde François Heisbourg (2012) da ABD’nin kalıcı bir paradigma değişiminin ortasında olduğunu varsaymıştır. Hatta ABD’nin bu şartlar altında NATO’ya olan ilgisini kaybedebileceğini, gelecekte Avrupa’dan ziyade Asya’yla daha ilgili olabileceğini savunarak tartışmaya farklı bir boyut getirmiştir. Son olarak NATO’nun, Avrupa’nın ve yakın çevresinin savunulması için esas olarak bölgesel bir örgüt haline geleceğini iddia etmiştir. Buna karşın Transatlantik ilişkilerin temel kurumlarından biri olan NATO, askeri ve ekonomik bir standardizasyon sağlanmasında, liberal dünyaya yönelik tehditlerin ortadan kaldırılmasında, büyük güçler arasındaki ilişkilerin ve hiyerarşinin düzenlenmesi, Avrupalı üyelerin birbirleriyle olan ilişkilerindeki güvensizlik ve rekabetin kontrol edilmesinde önemli bir misyonu yerine getirmiştir; Özdikmenli ve Ovalı (2008) ise bu durumun süreceğini iddia etmektedirler.

Irak savaşı nedeniyle Atlantik’in iki yakası arasında açığa çıkan sorunlar, ABD’nin 2011’de Libya’ya askeri müdahalesi, müttefikler arasındaki strateji kültürünü ve zihniyet farklılıklarını daha fazla gün yüzüne çıkarmıştır. Bu bölünme esasen NATO’yu işlevsizleştirme riski de taşımaktadır. Eski ABD Savunma Bakanı Robert Gates’in görevinin bitiminde yaptığı sert uyarılar Transatlantik güvenliğin bitmeyen gündem maddesi olan yük paylaşımı tartışmalarını bir kez daha gündeme getirmiştir (Güvenç, 2015). Libya savaşından bu yana ABD, savunma harcamalarını artırma ve güvenlik konusunda daha aktif bir rol üstlenmeleri için müttefiklere ilham kaynağı olacağı beklentisiyle Avrupa yeteneklerini tartışmaya açmıştır.

3.TRUMP DÖNEMİ VE ABD-AB ÇIKMAZI

Transatlantik ittifak, dünya çapında güçlü bir iş birliği sütunu olarak görülmesine rağmen son yıllarda yaşanan çeşitli krizlerin ittifakı aşındırdığı görülmektedir (İba Gürsoy ve Hocoğlu Bahadır, 2021). Ne var ki taraflar arası ilişkiler Donald Trump’un 2016 yılında ABD başkanlık görevine gelmesiyle beraber önceki dönemlerden farklı boyutta krizlere maruz kalmıştır. Bu zamana kadar olan

sorunların önemli çatlaklar yarattığını kabul eden Kocamaz (2020), Trump dönemindeki sorunların diğer dönemlerden farklı bir biçimde gerçekleştiğini iddia etmektedir. Mesela savunmaya kaynak ayırma ve NATO’da yük paylaşımı konusu ABD ile Avrupa arasında daima önemli bir sorun olmuştur. 2008 yılında yaşanan ekonomik ve finansal kriz bu sorunu daha da ağırlaştırmıştır. Karaosmanoğlu, Avrupalı müttefiklerin, kendi silahlı kuvvetlerini değişen şartlara göre yenilemeyi (özellikle akıllı savunma (*smart defence*) ve ikmal-intikal yeteneği geliştirme konularında) geciktireceklerini ve bu durumun Atlantik’in iki yakası arasındaki yük paylaşımını daha da dengesiz hale getireceğini iddia etmiştir (Karaosmanoğlu, 2014) Nitekim Donald Trump’un buradaki farkı seleflerinin de şikayetçi olduğu Avrupa’nın güvenlik ve savunma alanlarında daha fazla sorumluluk alması gerekliliğini daha sert ve saldırgan bir dille ifade etmesi ve işbirliğine saygı duyamayan yaklaşımıdır. Bu da Rizzo’nun deyimiyle zaten pamuk ipliğine bağlı olan ilişkileri oldukça aşındırmıştır (Rizzo, 2020).

Gerçekten de Trump’un seçilmesinin ardından Batı İttifakı içinde gizli olan gerilimler zaman geçtikçe daha belirgin hale gelmiştir. Bu gerginlikler, Alman-Amerikan ilişkileri üzerine çalışan bir grup uluslararası ilişkiler uzmanının Ekim 2017’de Alman Die Zeit dergisinde bir manifesto yayınlayarak, ABD olmaksızın yakın bir gelecekte Almanya ve hatta tüm Avrupa kıtası için güvenliği sağlamanın mümkün olmayacağını öne sürmüşlerdir. Manifestoda ekonomik ve siyasi çıkarlar gereği Atlantik ötesi ilişkilerin Almanya için önemli olduğu belirtilerek, Trump hükümeti ile güvenlik politikalarında iş birliğine gitmenin, Almanya için ana hedef olması gerekliliğinin altı çizilmiştir. “Her Şeye Rağmen, Amerika” (*In Spite of It All, America: A Trans-Atlantic Manifesto in Times of Donald Trump: a German Perspective*) başlıklı yazıda önemli isimler, Donald Trump’un başkanlığına rağmen Almanya ve dolayısıyla Avrupa Birliği (AB)’nin ABD’yle aynı ittifak içinde kalmaya devam etmesi gerektiğini savunmuşlardır. Sözün kısası, bu kişiler Donald Trump’un yükselişinden duydukları endişeye ve Transatlantik ittifakındaki sorunların tamamen farkında olmalarına rağmen, ABD’nin Avrupa’nın güvenliği için halen vazgeçilmez olduğuna inanan fanatik Atlantikçiler olarak görülebilir. Sözü edilen manifestoyu imzalayanlar Başkan Trump’un yönetiminden, politika tercihlerinden ve Batı ittifakındaki gözle görülür çatlamaadan açık bir şekilde endişe duymaktadırlar.

Bugünkü şartlarda hegemonya maliyetlerini yüklenmenin ABD açısından yanlış olduğunu savunan Trump’un dış politika yaklaşımı incelendiğinde, Obama’nın Asya’ya yönelik ekonomik/stratejik politikalarından geri adım attığı, Paris İklim Anlaşması gibi önemli anlaşmalardan imzasını çektiği, korumacı ekonomik ve ticaret politikaları izlediği ve artık Ortadoğu ile bağlanmak istemediği açıkça görülmektedir (Özel,2018). Fareed Zakaria’ya göre, “*Trump, açık, kurula dayalı bir uluslararası düzenin merkezinde Amerika fikrinden uzaklaşıyor gibi görünüyor. Bu, 70 yılı aşkın ABD dış politikasının tersine çevrilmesi olacaktır*” (Zakaria, 2017). Trump’un şiddetli şekilde savunduğu görüşlerine ilaveten NATO Antlaşması’nın 5. maddesini yürürlüğe sokma konusundaki isteksizliği, İran’la imzalanan nükleer programı denetlemeye alan Kapsamlı Ortak Eylem Planı’ndan (KOEP)

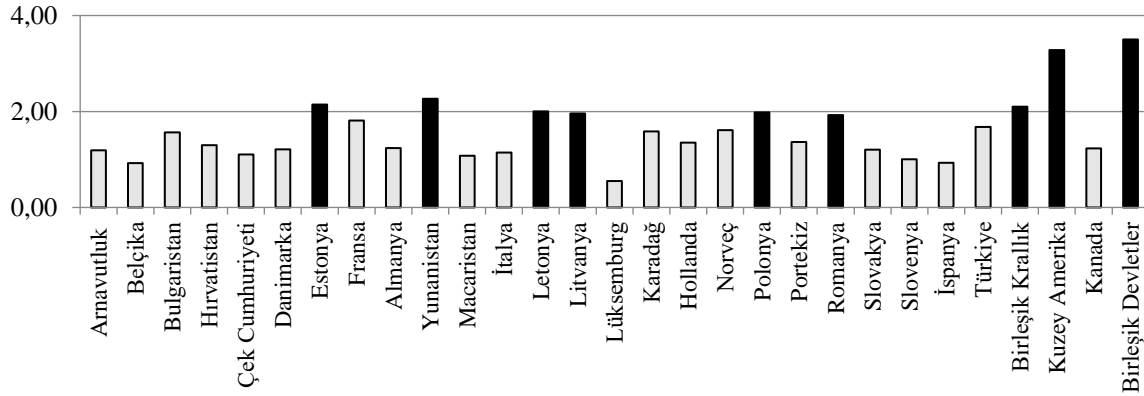
vazgeçmesi ve Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak tanınması kararı, ABD'nin arabuluculuk rolünü ortadan kaldırmış ve Transatlantik bloğundaki anlaşmazlığı ciddi anlamda bir tehdit haline getirmiştir.

Bunun en gözle görülür kanıtı “Her Şeye Rağmen, Amerika” başlıklı manifestoda ortaya konulan, liberal dünya düzeninin ve bunun temel değerlerinden çoktarafılığının, küresel normların ya da değerlerin zayıflamasının Almanya ve elbette tüm AB için oluşturduğu tehlikelerdir. Belgede özellikle Atlantik ötesi ortaklığın kötüye gitmesindeki önemli sebeplerden biri olan savunma harcamaları konusu ve Almanya'nın uzun zamandan beri askeri bütçeyi arttırmaktan kaçınması sert bir şekilde eleştirilmiştir. NATO'da yükün paylaşımı ve Avrupa'nın yetersiz kalışı aslında uzun süredir Transatlantik ilişkilerin gündeminde yer almaktadır. Trump'tan çok önce, Bush ve Obama yönetimlerinin Savunma Bakanı Robert Gates 2010 yılında görevden ayrılırken yaptığı Avrupa turunun sonunda, Avrupalı müttefikleri bütçe çatlağı konusunda ısrarla uyarmıştır. Savunma harcamaları öylesine rahatsız edici bir konu haline gelmiştir ki; Gates NATO'nun geleceğini bile sorgulayarak ABD'nin bundan böyle NATO'yu desteklemeye değer bulmayabileceğini belirtmiştir. Sözlerinde ABD'nin müttefiklerinin askeri harcamaları hakkında yaşadığı hayal kırıklığı açıkça görülmüştür (Shanker, 2011):

“Acı gerçek şu ki, ABD Kongresi'nde —ve tabii genel olarak Amerikan siyasetinde de kendi savunmaları ve ciddi, yetkin üyeler olmak için gerekli harcamaları ve değişiklikleri yapmaktan uzak ülkeler için giderek daha değerli hale gelen fonları kullanma konusunda azalan bir heves ve sabır olacaktır.”

Bu bağlamda NATO üyesi devletlerin savunma harcamalarının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'larının (GSYH) %2'si olması konusunda gerekli hassasiyeti göstermemelerini Başkan Trump da şiddetli şekilde eleştirerek, NATO'nun yükünün orantısız olarak paylaşıldığını ve ABD'nin çok fazla yük taşıdığını iddia etmektedir. Hatta Mayıs 2018'de NATO'nun Brüksel zirvesinde Trump, üye ülkelerin savunma harcamalarını GSYH'lerinin %4'üne çıkarmaları gerektiğini belirtmiştir (BBC, 2018). ABD Başkanı, zirve öncesinde sosyal medya vasıtasıyla paylaştığı mesajında da “NATO üyeleri daha fazla ödeme yapmalı. ABD daha az. Çok adaletsiz!” diyerek tepkisini ortaya koymuştur. Bu tepki GSYH'sinin %3,42'sini askeri harcamalara ayıran ABD'nin NATO içinde savunma harcamalarında liderliği sürdürmesinden ileri gelmektedir. 22 AB üyesi NATO müttefikinden, yalnızca dördü (Birleşik Krallık, Estonya, Polonya ve Yunanistan) GSYH'sinin %2'lik bölümünü savunma harcamalarına ayırmaktadır. Aşağıdaki tabloda %2 ve üstü ülkeler gösterilmektedir.

Tablo 1. NATO 2019 Savunma Harcamaları

Kaynak: Defence Expenditure of NATO Countries (2012-2019), https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_06/20190625_pr2019-069-en.pdf

Bu tablodan da anlaşılacağı üzere Avrupa ülkeleri arasında NATO'ya kaynak aktarma konusunda da farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu da AB'nin eski ülkelerinin savunma alanında daha fazla görev ve sorumluluk aldığını göstermektedir. Aynı görüşte olacak ki, Alman Şansölyesi Angela Merkel 28 Mayıs 2017'de G7 zirvesinin ardından, Avrupa'nın kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmek zorunda kalacağı yönündeki görüşünü "bir noktaya kadar da olsa, başkalarına bağlı olabileceğimiz zamanların sonuna geldik... Biz Avrupalılar, kendi kaderimizi kendimiz belirlemeliyiz" sözüyle dile getirmiştir (The Guardian, 2017). Avrupa Komisyonu tarafından savunmanın geleceğine ilişkin yayınlanan belgede de müttefiklerle birlikte hareket etmenin AB için hem bir tercih hem de bir norm olmasına rağmen, AB'nin gerektiğinde yalnız da hareket edebilecek kabiliyete ulaşmasının önemine değinilmiştir (Şahin, 2017). 2020 Münih Güvenlik Konferansında da benzer şekilde Avrupa'nın "kendi yoluna gitmesi" yönündeki görüş tekrarlanmıştır. Diğer taraftan, Trump, ABD'nin liberal dünya düzeninin finansörü olmasına da mesafeli bakmaktadır. Asya ve Avrupa'daki ortaklarını güvenliğe daha fazla kaynak ayırmaları noktasında sıkıştıran Başkan, Rusya gibi esasen liberal dünya düzeninin temel felsefesine karşı olan küresel bir aktörle stratejik iş birliği geliştirebileceğini bile açıklamıştır (Oğuzlu, 2017). Putin'le görüşme, Rusya ile ilişkileri yumuşatma niyeti, serbest ticareti eleştirme; ekonomide korumacı adımlar, NATO'nun 5. Maddesini sorgulayan yaklaşımlar Atlantik ittifakının temellerini derinden sarsmaya yetmiştir (Dinç ve Esentürk, 2018).

ABD yönetiminin Avrupa'ya karşı kullandığı tondaki bu değişim ve böyle bir değişimin endişe verici sonuçlarının harekete geçirdiği manifesto yazarları, Transatlantik ittifakının garantisini için kaleme aldıkları metni şöyle sonuçlandırmışlardır:

"Trump yönetimiyle gereken her noktada ilerleme kaydetmek, anlaşmazlıkları yönetmek ve tırmandırmamak, Transatlantik ittifakının spektrumunu, mevcut ABD yönetiminden öteye genişletmektir. Bunlar, Transatlantik ittifakının devamını sağlayacak ABD stratejisinin ana hedefleridir. Ve bu hedefler, mevcut başkanın görev süresinden sonra da geçerliliğini korumalıdır. Amerika Birleşik

Devletleri kendi kendini düzeltebilme kapasitesini defalarca kanıtlamıştır. Amerika, özgürlük ve demokrasinin yanında duran ülkeler için vazgeçilmez bir güç olmaya devam etmektedir ve açık bir dünya düzenini savunmaktadır. Ancak Avrupa -ve dolayısıyla Almanya- bu değerleri savunmak ve korumak için daha fazlasını yapmalıdır. Avrupa'nın kendi ayakları üzerinde durması büyük önem taşımaktadır.”

Tüm bu gelişmeler ışığında ABD'nin küresel imajının karışıklığına ek olarak Trump Dönemi'nin Transatlantik ilişkilerde çalkantılı bir dönem olduğu ve Trump'ın dünya meselelerinde güven vermediği düşünülmektedir. ABD'nin önemli araştırma kuruluşlarından PEW'in yayınladığı raporda Fransız halkının yalnızca %9'u Trump'a güvenmekte, Almanya'da bu oran %10'u göstermektedir (Wike vd., 2018). Hatta Gordon ve Shapiro (2019) Fransa ve Almanya'da çoğunluğun Çin ve Rusya'ya ABD'den daha fazla güvendiğini iddia etmektedirler. Bununla birlikte Trump'un ABD merkezli liberal dünya düzenine ciddi bir tehdit oluşturduğu düşünülmektedir. Mesela Özel'e göre, ABD Başkanı geçmişte ülkesinin ideolojik hegemonyasının yayılmasında büyük etkisi olan neredeyse tüm unsurlardan vazgeçmiştir. Bilhassa demokratik değerleri, kapsayıcı vatandaşlığı, liberal ekonomik düzeni, insan hakları söylemini terk etmiş; üslubuyla ülkesine yönelik husumeti azdırmış, müttefikleriyle tutarsız ilişkiler kurmuştur. En önemlisi ABD'nin gücünün “yumuşak” unsurlarını hiçe sayarak, “öncelik Amerika'da” (*America first*) sloganıyla süper gücün halen mutlak olarak sahip olduğu ekonomik ve askeri üstünlüğüyle yeni dönemin şekillenmesini büyük ölçüde tek başına yapabilmesi gayreti içine girmiştir (Özel, 2018).

Transatlantik ilişkilerin doğasını ve dengesini kaydıran nihai tetikleyici gelişme ise İran konusundaki anlaşmazlıktır. ABD'nin ekonomik yaptırımları İran'da iş yapan Avrupalı firmaları da dahil edecek şekilde tekrar işleme koyması bu gelişmelerin başında gelmektedir. AB, Rusya'nın desteğini de arkasına alarak İran'la imzalanan nükleer anlaşmayı sürdürmek isterken, Trump 2018 Mayıs'ında uzun müzakereler sonucu imzalanan Anlaşmadan çekilme yönünde karar almıştır. Özellikle Trump yönetiminin Avrupa'nın kaygılarını ciddiye almaması ve tek taraflı anlayışla verdiği bu karar Transatlantik ilişkilerdeki çatlağı daha görünür hale getirmiştir.

4. BATISIZLIK VE AB'NİN YENİ ARAYIŞLARI

Trump'un AB'yi ve hedeflerini eleştiren açıklamaları, onun izolasyonist yaklaşımı, AB kurumları ile Beyaz Saray arasında giderek artan çekişmeye neden olmuştur. Bunun arka planında, Batı'nın karşı karşıya olduğu küresel zorluklarla ilgili olarak Transatlantik ittifakın önceki başarılarını korumada yaşadığı zorluklar vardır. Transatlantik blokta ilişkiler değiştikçe temel soru, AB'nin daha bağımsız bir tavırla çıkarlarını takip etmesini sağlayacak ortak bir savunma politikası geliştirip geliştiremeyeceğidir. Esasen ilişkilerin gerginleşmesinin teorik olarak Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasında önemli ilerlemeleri sağlayacağı düşünülürken Lizbon Antlaşması'ndaki düzenlemelere rağmen, “Normatif Avrupa” modelinin baskınlığı yüzünden bu alandaki gelişmeler oldukça yetersiz

kalmıştır (Dinç ve Esentürk, 2018). Mesela, ilk olarak AB Taslak Anayasası'nda ortaya koyulan ve bunun başarısız olmasıyla Lizbon Antlaşması'na dâhil edilen yapılandırılmış daimi işbirliği (PESCO- *Permanent Structured Cooperation*) savunma alanında esnek entegrasyona zemin hazırlamaktadır. PESCO ile karşılıklı savunma hükmü ve istekli/kabiliyete sahip ülkeler arasında AB Muharebe Gruplarının oluşturulması, Antlaşmanın savunma alanında getirdiği en önemli yenilikler arasında sayılmaktadır. Bunlardan, PESCO ile Muharebe Grupları kâğıt üzerinde kalsa da karşılıklı savunma hükmü, ilk kez Fransa tarafından Kasım 2015'te Paris'te gerçekleşen terör saldırıları sonrasında hayata geçirilmiştir (Şahin, 2017). Bu hükme göre bir üye devletin silahlı saldırıya uğraması halinde, diğer üye devletler, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51. maddesine uygun olarak, bu devlete yardım ve destekte bulunmakla yükümlüdür (ABA, md 42 (7)).

Öte yandan, Avrupa'nın nihayet kendi kendini savunabileceğine dair inanç doğrultusunda son yıllarda, AB'nin güvenlik ve savunma alanında bazı önemli adımlar attığı görülmektedir. Örneğin; Mayıs 2003'te BM Genel Sekreteri Kofi Annan, AB Ortak Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana aracılığıyla AB'ye Kongo'ya yapılacak müdahale için teklifte bulunmuş, ve AB'nin Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne askeri misyon ve yardım göndermesine karar verilmiştir. 1990'lardaki Avrupa güvenliğinin sağlanması girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından günümüzde bu girişimlerin doğru yönlendirilebileceği inancı PESCO'nun yeniden oluşumuna yol açmıştır (Düzgüt, 2018). 2016 Birliğin Durumu konuşmasında, AB'nin başkalarının askeri gücünden yararlanmayı daha fazla göze alamayacağını dile getiren Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker PESCO'yu harekete geçirmenin tam zamanı diyerek PESCO'nun yeniden canlandırılmasının önemine vurgu yapmıştır (Juncker, 2017).

Bu bağlamda AB, ABD güvenlik şemsiyesinin de katkısıyla sağlanan kıtasal ve küresel güvenliği tüketmeyi bırakarak en azından bölgesel ve yakın çevre güvenliğini sağlamak durumundadır. Esasen mevcut çabalar, öncekilerden daha başarılı olsa bile, Avrupa'nın güvenlik endişelerine ve tehditlerine, ABD'nin askeri desteği olmadan yeterli karşılığı verebileceği halen meçhuldür. Bu çerçevede Hans Kundnani ve Jana Puglierin (2018) Atlantikçilerin ABD dış siyasetinde ortaya çıkan derin değişimi görmezden geldiğini, *'post-Atlantikçiler'* in ise başka bir şekilde gerçekçilikten uzaklaştığını belirtmişlerdir. Onlara göre askeri gücün halihazırda süren önemini ve Avrupa'nın güvenlik konusunda ABD'ye olan ihtiyacını kökten azımsayan *'post-Atlantikçilik'* yaklaşımı hiç de düşünüldüğü kadar basit değildir. Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması da Transatlantik ilişkiler açısından bir başka önemli meseledir. Transatlantik ortaklar arasında Birleşik Krallık'ın köprü rolünü üstlenmesi Brexit sonrası ilişkilere etki edecek bir olgudur (İba Gürsoy ve Hocaoglu Bahadır, 2021). Hatta ABD'nin Avrupa ile ilişkilerini farklı ülkeler temelinde yürütmesi beklenmektedir. Michel Duclos (2020) bu çerçevede Avrupa'nın ABD nezdindeki ilgisini yeniden çekebilmek için harekete geçmesi ve proaktif olması gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla daha güçlü bir Avrupa, daha güçlü bir Transatlantik ortaklığa dönüşmek için genel bir hedef olmalıdır.

Bu hedef doğrultusunda Avrupa'daki güvenlik endişelerinin, Soğuk Savaş'tan bu yana her zamankinden daha bölgesel olduğunu iddia eden Andrew Michta, Eylül 2017 tarihli yazısında “Fransa, İtalya ve bir noktaya kadar Almanya Akdeniz ve Afrika’ya meşgulken, Orta Avrupa’daki komünizm-sonrası demokrasiler ve Baltık Denizi Rusya’ya yakınlaşmış haldeyken NATO’nun doğu kanadında güvenlik durumu kötüye gidiyor” tespitiyle Avrupa kıtasındaki bölünmeleri açıklamaya çalışmıştır. Otonom güvenliğin sağlanmasında Doğu Avrupa ülkelerinin Merkez ve Kuzey Avrupa ülkeleri ile aynı fikirde olmadığı düşünülmektedir (Kocamaz, 2020). Bu yüzden Transatlantik bölünmeleri aynı zamanda Avrupa içinde de bölünme olarak görmek gerekmektedir. Bu koşullar altında, NATO’nun gelecekteki konfigürasyonu ve Soğuk Savaş sonrası dönemde, organizasyonun varlığını daha faydalı bir şekilde tanımlayıp tanımlayamayacağı sorusunun yanıtı, büyük ölçüde, Transatlantik ilişkilerin geleceğini de belirleyecektir. ABD’nin Avrupa ile ilişkilerini bundan böyle Soğuk Savaş günlerindeki şekliyle sürdürmeyeceği gözükmektedir. Bu nedenle, “Atlantikçi” manifesto yazarlarının, heveslerini frenlemeleri ve ilişkilerin geleceği için daha gerçekçi bir model üzerinde çalışmaları gerekecektir.

Trump’un Almanya’ya karşı çoğu zaman düşmanca yaklaşımı, Alman Dışişleri Bakanlığının ülkenin stratejik dünya görüşünü yeniden gözden geçirmesine yol açmıştır. Bu bağlamda Heiko Maas, ABD’nin “çizgiyi aştığında”, Avrupa’nın dengeyi sağlayacağı yeni bir dünya düzenine dikkat çekmiştir. 2018 Ağustos sonunda bu yeni dünya düzeni için planlarını açıklayan Maas, ABD’den bağımsız ödeme kanalları ve bağımsız bir SWIFT sistemi yaratma önerisini özellikle vurgulamıştır. Avrupa ve ABD’nin bir süredir ayrı yerlere sürüklendiğine inanan Maas, Avrupa’nın daha bağımsız olması için daha birleşik olması gerektiğinin altını çizmiştir (Dirusus, 2018).

Dünya giderek artan şekilde rekabetçi hale gelirken, aynı zamanda batısızlık denen bir dönemden geçmektedir. Wenshan Jia’ya göre AB için Batısızlığın temel nedeni Trumpizmdir. Huzursuzluk, Batı’nın kaybedilme korkusunun bir sonucudur ve Trump gittiğinde Batı geri dönecek ve AB Batılı ve huzur dolu bir yer haline gelecektir. Bu açıdan bakıldığında Biden’in 2020 seçimleri sonucu iktidara gelmesi AB için rahatlatıcı bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ne var ki Transatlantik ittifakın Amerika’nın liderliğinde ihtişamlı günlerine geri dönemeyeceği de ihtimaller arasındadır (Oğuzlu, 2020). Duclos’a göre de Biden yönetimi Trump’ınkinden daha az katı olmayan, ancak daha “sistemik” bir politikanın yöntemlerini tanımlamak zorunda kalacaktır. Örneğin, İklim değişikliği Atlantığın her iki yakasının yeni yeşil anlaşma kapsamındaki büyük yatırımları destekleme ve karbon sınırlamaları konusunda ortak bir zemin bulma konusunda önemli bir meseledir. Nihayetinde, dünyadaki geniş kapsamlı güçlerin şekillendirdiği bir dönemde, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri yeni bir ortak stratejik küresel vizyon oluşturmali ve uygulamalıdır. Biden’in başa gelmesiyle taraflar ilişkiye yeni bir yön verme fırsatını yakalamışlardır. Ne var ki Ntousas ve Lamond, Atlantik ötesi sürüklenmeden yenilenmiş ve amaca uygun hale getirilmiş bir ilişkiye geçişin kolay olmayacağını, bunun yapıcı bir diyaloga bağlı olduğunu ileri sürmüşlerdir (Ntousas ve Lamond, 2021).

Transatlantik iş birliğini derinleştirmek için Michta (2017), Avrupalıların ele alması gereken beş önemli meseleyi ortaya koymuştur. Bunlardan ilki ABD ve Avrupa'nın tehdit algılarını daha yakın bir şekilde hizalamaları gerekliliğidir. İkincisi Avrupa'nın, ABD ile tutarlı bir Rusya stratejisini formüle etmek zorunda olduğudur. Bu anlamda ortak bir Rusya stratejisi, sadece Transatlantik güvenlik hususları açısından değil, aynı zamanda çok taraflılığı yeniden canlandırma aracı olarak da önemlidir. Üçüncü olarak Avrupalılar için özellikle %2'lik savunma harcama hedefinin karşılanması söz konusu olduğunda NATO'ya yatırım yapmak önemli hale gelmektedir. Dördüncü öncelik, Avrupalıların askeri gücü kullanma konusundaki tarihi isteksizliklerini ciddi bir şekilde yeniden gözden geçirmeleri gerekliliğidir. Bu, özellikle askeri müdahalelerden vazgeçmeyi devletin dış politikadaki tutumunun ayrılmaz bir parçası olarak gören kıtadaki en büyük ekonomik güç Almanya için acildir. Mitcha'nın öne sürdüğü beşinci ve son stratejik amaç, kısa vadede Kuzey Kore ile uzun vadede ABD- Çin rekabeti içinde Asya'da yaşanabilecek olası bir çatışmada tavır belirlemektir. ABD'nin Asya-Pasifik bölgesine olan taahhüdü, kritik ve hızla değişen stratejik önceliğe sahiptir. Bu da Avrupa'nın "stratejik yokluğunu" Transatlantik güvenlik ilişkilerinde bir zaaf haline getirmektedir. Esasen Çin, NATO'nun içinde ve dışında Transatlantik stratejik diyalogu derinleştirmek için sağlam bir başlangıç noktası sunmaktadır. Çin meselesinde AB her ne kadar kendi yolunu (I'll did it my way) izleyeceğini belirttiği Sinatra doktrinini savunsa da bu durum Biden yönetimindeki ABD ile karşı karşıya gelinebileceği ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

Transatlantik ortaklar için bir sorun da Pompeo'nun Münih Güvenlik Konferansında bahsettiği Polonya ve Hırvatistan öncülüğündeki "Üç Deniz Girişimi" (3SI)'dir. Resmi olarak 2016 yılında başlayan ve Adriyatik, Baltık, Karadeniz ve 12 AB ülkesini (Avusturya, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya) kapsayan bu girişimle enerji altyapısının geliştirilmesi ve enerji arz güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra ulaştırma ve dijitalleşme alanlarındaki altyapı eksikliklerinin giderilmesi amaçlanmıştır. AB'nin enerji tedariki konusunda yeni arayışları olarak da değerlendirebileceğimiz bu girişim Almanya'nın Kuzey Akım 2 gaz boru hattı projesi ile birçok tartışmaya da neden olmuştur. Bu tartışmaların başında Rusya'nın Avrupa enerji pazarındaki hâkimiyetini sınırlandırmak isteyen ABD'nin projenin geleceğini olumsuz olarak değerlendirilmesi gelmektedir. Türk Akımı ve Kuzey Akım 2 projesi ile ilgili olarak ilk önerildiği zamandan beri Almanya'ya baskı yapan ABD, Rusya'nın Avrupa'daki enerji iş birliklerini de kesintiye uğratmaya çalışmaktadır. Bunlar ABD'nin Avrupa kıtasını teknolojiye Çin'den ve enerjide Rusya'dan uzak tutmak için attığı somut adımlar olarak düşünülebilir.

Avrupa'nın bu arayışları Transatlantik ilişkilerde oluşan tüm bu çatlaklara ve "transatlantik boşanma" çağrılarına (Walt, 2017) rağmen tarafların bir arada kalmasını ve karşılıklı güvene dayalı bir ilişki sağlayabilir. Yani Avrupa ülkeleri gelecek dönemde hem kendi kıtalarında hem Asya-pasifik bölgesinde ABD liderliği altında tekrar birleşebilir. Buna karşın Shapiro (2020) bunun liderliğe değil ortaklığa dayalı yeni bir ittifak yaratmak anlamına geldiğini ifade etmiştir.

5. SONUÇ: YENİ BİR İLİŞKİ MÜMKÜN MÜ?

Batı'nın liberal piyasa ekonomilerinin hegemonik gücü bir süredir cazibesini yitirirken, büyük jeopolitik ve teknolojik gelişmelerin neden olduğu değişen güç dinamikleri ve liberal olmayan milliyetçiliğin ortaya çıkışı küreselleşmeye karşı tepkiyle ciddi şekilde sınınanmıştır. Bu dönüşümler dünya üzerinde giderek artan endişe ve huzursuzluk hissine katkıda bulunmuştur. Trump'un 2016 sonuna doğru göreve gelmesinin ardından eylemleri ve söylemleri ABD-Avrupa ilişkilerinde önemli krizlere neden olmuş ve liberal uluslararası düzen derinden sarsılmıştır (İkenberry, 2018; Rose, 2018). Bu gergin atmosferde ortaya çıkan batısızlık kavramı Batılı ülkeler arasında -bilhassa ABD ve AB- bir uyum ve değerler kaybı, bir misyon ve yön duygusu kaybı olarak görülmektedir.

Transatlantik ilişkilerdeki sorunlar, Batı'nın dünya sisteminde sahip olduğu etkinin azaldığı ve sonuç olarak bir medeniyet olarak Batı kavramının kendi içinden, hatta lideri ABD tarafından sorgulandığı bir ortamda gerçekleşmektedir. Trump Başkanlığı'nın tartışmasız olarak değiştirdiği unsur "tarihin en başarılı ittifakının yararlılığını sorgulamak" olmuştur. Bu çalışmanın en önemli bulgusu Transatlantik ittifakta görülen çatlağın Trump döneminde çok daha büyüdüğü ve batısızlık şeklinde ifade edilen sürece Trump'un etkisinin olduğudur. Önceden yönetilebilir bir fikir ayrılığı olarak görülen şeyler, son dönemde yıkıcı potansiyele sahip sorunlar haline dönüşmüştür. Burada meydana okunan yalnızca bir jeopolitik yapı olarak Batı değildir. Bu noktada, Soğuk Savaş sonrasında rakiplerin ortaya çıkışı, stratejik amacın ve Batı'nın perspektifinin belirlenemeyişi gibi yenilgilerle karşılaşmıştır. Batı'nın vazgeçilmez üstünlüğü tarafından karakterize edilen uzun dönem gerek ekonomik gerek siyasi ya da askeri olarak yavaş yavaş son bulmaktadır. 2020 yılının şubat ayında gerçekleşen Münih Güvenlik Konferansı da batısızlık temasıyla yalnızca dünyanın daha az Batılı hale gelmesini değil, Batı'nın da kendi içinde daha az Batılı hale gelebileceğini bir ihtimal olarak değerlendirmiştir.

Transatlantik ilişkilerin gözle görülür tüm sorunlara rağmen Trump öncesi tüm ABD başkanları, Avrupa ile ittifakın önemli olduğuna inanmakta; Avrupa'nın desteğine değer vermekteydiler. Trump ise ABD savunma harcamaları, açık ticari ilişkiler ve çoktarafılığa ve uluslararası örgütlere destek gibi İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Transatlantik ilişkilerin temel ilkelerine meydan okuyan bir tavır geliştirmiştir. Kısacası Trump'ın Amerikan başkanlığına seçilmesiyle birlikte ABD dış politikasında önemli bir yörünge değişikliği meydana gelirken, Transatlantik ilişkilerde ayırt edici şekilde bir kırılma yaşanmıştır.

Halihazırda yaşanan Covid-19 salgını, dünya liderliğinin yıllardır ihmal ettiği mevcut bölünmeleri daha da derinleştirerek, toplumdaki en savunmasızları orantısız bir şekilde etkilemiştir (Ntousas ve Lamond, 2020). Salgın aynı zamanda yeni bir dünya düzeninin ortaya çıkışını da hızlandırmıştır (Kennedy, 2020). Şekillenmekte olan "post-Amerikan dünya" Amerikan yenilgisi veya ilgisizliği değil, göreceli Batı gerilemesi veya batısızlık, Çin'in yükselişi ile eşanlı olarak görülebilir. Bazı Avrupa ülkeleri Çin ile yakın ekonomik bağları Washington'la siyasi bağlarla dengelemeye

çalışırken, bu Transatlantik ilişkilerde fay hatları yaratmıştır (Legarda, 2020). Çin, kendisini Batılı olmayan birçok ülke için Batı'ya bir alternatif olarak ve Avrupa devletleri için ABD'ye bir alternatif olarak sunmak için uluslararası örgütlerde artan etkisini, ekonomik gücünü ve genişleyen küresel askeri ayak izini kullanmaktadır. Çin'in ekonomik, politik ve güvenlik konularında artan etkisi, Batı önderliğindeki liberal dünya düzeni üzerinde açık bir etkiye sahiptir ve hatta Batısızlığın itici kuvvetlerinden biridir.

Batısızlığın başka bir itici kuvveti de ABD'nin görece gücünün azalması, askeri konuşlandırmaların artan maliyetleri, Amerikan halkının küresel liderliğin yüklerini üstlenme isteğinin giderek azalmasıdır. Bunlara bir yandan da Koronavirüs salgını eklenince içsel ve jeopolitik sorunlar ivme kazanmıştır. Avrupa'ya yönelik çoklu tehditler ve zorluklar -göç krizi, terörizm, Brexit, Avrupa karşıtı popülizm, Çin'in yükselişi- ortaya çıkarırken, AB'nin artık yalnızca ABD'ye güvenemeyeceğine dair farkındalığı da arttırmıştır. Bu nedenle Transatlantik ilişkilerin nasıl “yenilenip canlandırılacağı” konusu oldukça tartışmalıdır. Ama bunlara karşın Biden'ın 2021 Şubat ayındaki Münih Güvenlik Konferansındaki video konuşmasında: “*Amerika geri döndü. Transatlantik ittifak geri döndü. Ve geriye bakmıyoruz, birlikte ileriye bakıyoruz.*” Sözleri yenilenmiş bir transatlantik ittifaka ışık yakmıştır (MSC, 2021). Geçen yılın umutsuzluğunun aksine “*Batılılığın ötesinde*” sloganıyla gerçekleşen konferansta Biden gelecek dönemde özellikle ekonomi ve güvenlik alanlarında Çin'e karşı ABD-AB ittifakının önemine dikkati çekmiştir.

Esasen Trump'un verdiği hasarın onarılabilmesi ve ilişkilerin yeniden inşası mümkündür. Ntousas ve Lamond (2021) Transatlantik ortaklığın etkili bir şekilde yenilenmesi için acil dikkat gerektiren dört temel alan belirlemişlerdir. Bunlardan ilki tarafların hem semptomlarını hem de temel nedenlerini ele alarak eşitsizliği hedefleyen kapsayıcı bir büyüme gündemi geliştirmeleridir. İkincisi Transatlantik ortakların dijital uygulamaların ve aktörlerin hesap verebilirliğini ve şeffaflığını arttırmaları gerekliliğidir. Bir başka alan Avrupa ve ABD'nin yeni bir ortak stratejik küresel vizyon benimsemeleridir. Bu, dış, güvenlik ve savunma terimlerinde yeni bir yaklaşımın ortaya çıkmasının yanı sıra önümüzdeki zorlukları dengeli bir şekilde ele alan ortak bir bakış açısının ortaya çıkmasını da öngörmektedir (Ntousas ve Lamond, 2021). Belirsiz ama kopmamış bu ilişkiyi yeniden tasarlamak için Trump dönemi sonrası aslında eşsiz bir fırsat olarak ortada durmaktadır. İlişkilerin seyri ve nasıl tasarlanacağı bu fırsatın kullanılıp kullanılmamasına bağlı olacaktır. Mümkün olan yeni ittifak yalnızca ABD'nin katkılarını Avrupa güvenliğine kanalize etmekle ilgili olmayıp; aynı zamanda karşılıklı güvenlik ve ekonomik çıkarlarını korumak için her iki tarafın da katkıda bulunduğu küresel bir ortaklık olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Anderson, J., Ikenberry, G. ve J., Risse, T. (2008). *The end of the west? - Crises And Change in The Atlantic Order*, New York: Cornell University Press.
- Barack Obama says world needs a united europe. (2016, 25 Nisan), The Guardian, Erişim adresi <https://www.theguardian.com/us-news/2016/apr/25/barack-obama-says-world-needs-a-united-europe>
- Binnendijk, H. (Ed.). (2014). *A transatlantic pivot to asia: towards new trilateral partnerships*. Washington, DC: Center for Transatlantic Relations.
- Brzezinski, Z. (16 Aralık 2008). The global political awakening, The New York Times, Erişim adresi <https://www.nytimes.com/2008/12/16/opinion/16iht-YeBrzezinski.1.18730411.html>
- Cliffe, J. (2020, 8 Eylül). Westlessness: How cracks within nato signal a new balance of global power, NewStatesman, Erişim adresi <https://www.newstatesman.com/world/north-america/2020/09/westlessness-how-cracks-within-nato-signal-new-balance-global-power>
- Defence expenditure of nato countries (2012-2019). Erişim adresi https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_06/20190625_pr2019-069-en.pdf
- Demirkıran, T. (29 Ağustos 2017). Macaristan, rusya için avrupa'da bir köprübaşı olabilir mi?, Erişim adresi <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41077710>
- Diñç, C. ve Esentürk, N. (2018). Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkide dönüşümler (2001-2017). *Gazi Akademik Bakış*, 11 (22), 41-76. DOI: 10.19060/gav.437764.
- Dirusus, M. (2018). A new Counterweight?, *Berlin Policy Journal*, Erişim adresi <https://berlinpolicyjournal.com/a-new-counterweight/>
- Duclos, M. (2020). Europe At The Helm Of A New Transatlantic Agenda, Erişim adresi <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/europe-helm-new-transatlantic-agenda>
- EIU Democracy Index (2020). <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/>
- Gitlin, T. (1995). *The twilight of common dreams: Why America is wracked by culture wars*. New York: Metropolitan Books.
- Goldberg, J. (2016), The Obama doctrine. *The Atlantic's*, Erişim adresi <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>
- Güvenç, S. (2015). NATO'nun Evrimi ve Türkiye'nin Transatlantik Güvenliğe Katkıları, *Uluslararası İlişkiler*, 12 (45), 101-119.
- Heisbourg, F. (2012). The defence of Europe: Towards a new transatlantic division of responsibilities, All alone? What US retrenchment means for Europe and NATO, Tomas Valasek (Ed). Centre for European Reform (CER), London, Erişim adresi https://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2012/rp_089_km-6278.pdf
- Ikenberry, G. J. (2018). The End of Liberal International Order?. *International Affairs* 94(1), 7–23.
- İba Gürsoy, S. ve Hocaoğlu Bahadır, N. (2021). Brexit Sonrası Transatlantik İlişkilerde Olası Tahminler, *Europolitika*, 5(6), 16-25.
- Jean-Claude Juncker, (2017, 14 Eylül). “State of the Union Address 2016: Towards a better Europe - a Europe that protects, empowers and defends”, Avrupa Komisyonu.

- Jia, W. (2020). Westlessness or restlessness?, Erişim adresi <https://www.globaltimes.cn/content/1182777.shtml>
- Karaosmanoğlu, A. (2014). NATO'nun Dönüşümü. *Uluslararası İlişkiler, Özel Sayı: NATO'nun Dönüşümü ve 21. Yüzyılda Güvenlik*, 10(40), 2-38.
- Kennedy, L. (2020). "Westlessness: Europe and the post-American World", Erişim adresi, <https://www.ucdclinton.ie/commentary-content/westlessness-europe-and-the-post-american-world>
- Kocamaz, S. (2020). Donald Trump Döneminde Avrupa Birliği-ABD İlişkileri: Liberal Dünya Düzeni, Krizler ve Ayrışan Politikalar, *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 28 (2), 221-253.
- Legarda, H. (2020). Will China be a driver of Westlessness?. Erişim adresi <https://merics.org/en/press-release/will-china-be-driver-westlessness>
- Michta, A. (2017). A Common Threat Assessment for NATO?. Erişim adresi <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/68017>
- Michta, A. (2017). What Europe needs to do - Five Priorities for Europe's Transatlantic Strategy. Erişim adresi <https://www.the-american-interest.com/2017/09/22/five-priorities-europes-transatlantic-strategy/>
- Munich Security Report, (2020). Erişim adresi https://securityconference.org/assets/user_upload/MunichSecurityReport2020.pdf.
- Ntousas, V., Lamond, J. (2021). In Our Hands Progressive Ideas For A Renewed And Repurposed Trans-Atlantic Bond, Erişim adresi <https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2021/01/22/494777/in-our-hands/2>
- Nye, J. (2020, 08 Mart). The Dangers of Westlessness", Erişim adresi <https://thediplomat.com/2020/03/the-dangers-of-westlessness/>
- Oğuzlu, T. (12 Mayıs 2017), Trump Dönemi ABD Dış Politikası ve Liberal Dünya Düzeninin Geleceği, Erişim adresi <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/trump-donemi-abd-dis-politikasi-ve-liberal-dunya-duzeninin-gelecegi/816901>
- Özdikmenli, İ., Ovalı, Ş. (2008). Irak savaşı sonrasında liberal dünyanın yapay ikiliği, *Uluslararası İlişkiler*, 5(19), 89-118.
- Özdemir, Ç. (2019). Trump ve Avrupa Transatlantik Düzendeki Kırılma, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 18(1), 197-227.
- Özel, S. (5 Ağustos 2018). "Trump ve Trumpizm", Cumhuriyet.
- Peterson, J. (2018). Europe and America: partners and rivals in international relations. Rowman and Littlefield.
- Peterson, J ve Pollack M. (2003), *Europe, Amerika, Bush, transatlantic relations in the twenty-first century*, Routledge.
- Rachman, G. (2016). *Easternisation: War and peace in the asian century*, Vintage Digital.
- Riddervold, M. ve Newsome, A. (2018). Transatlantic relations in times of uncertainty: crises and EU-US relations, *Journal of European Integration*, 40(5), 505-521.
- Rizzo, R. (2020). The transatlantic relationship: A call to the next generation, Erişim adresi <https://eu.boell.org/en/2020/07/30/transatlantic-relationship-call-next-generation>
- Rose, G. (2018). Letting Go. Trump, America, and the World. *Foreign Affairs*, 97(2),1-192.
- Schake, K., (2012). US Retrenchment and Europe, All alone? What US retrenchment means for Europe and NATO, Tomas Valasek (ed), Centre for European Reform (CER), London,

- Erişim adresi
https://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2012/rp_089_km-6278.pdf
- Shanker, T. (2011, 10 Haziran). Defense secretary warns NATO of 'Dim' Future, New York Times, Erişim adresi <https://www.nytimes.com/2011/06/11/world/europe/11gates.html>
- Shapiro, J. ve Gordon, P. (2020). Trump and the rise of sadistic diplomacy, foreign policy, Erişim adresi <https://foreignpolicy.com/2020/08/17/trump-the-death-of-the-deal/>
- Smith, M. (2011). A liberal grand strategy in a realist world? Power, purpose and the EU's changing global role, *Journal of European Public Policy*, 18(2), 144-163.
- Sola, N. ve Smith M. (2009). *Perceptions and policy in transatlantic relations prospective visions from the US And Europe*, Routledge.
- Splenger, O. (1978). *Batının Çöküşü, İ(çev: Giovanni Scognamillo)* İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Steenderen, A. ve Koster, K. (2011). US–EU defence relations: competitors – or partners in crime?. *Socialism and Democracy*, 25(2).
- Şahin, Y. (2017). *Brexit ve Trump Çağında AB Güvenlik ve Savunma Politikaları*. İKV Değerlendirme Notu, İstanbul.
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2011). Avrupa Birliği Anlaşması ve Avrupa Birliği'nin işleyişi hakkında anlaşma, Ankara Erişim adresi <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>
- Terriff, T. (2004). Fear and loathing in NATO: The atlantic alliance after the crisis over Iraq. *Perspectives on European Politics and Society*, 5(3), 419–446.
- Turan, İ. (2018, 04 Eylül). Avoiding further deterioration in Turkish–U.S. relations: Less emotion, more wisdom, No 009, *GMF*, Erişim adresi <https://www.gmfus.org/publications/avoiding-further-deterioration-turkish-us-relations-less-emotion-more-wisdom>
- Walt, S. (2017). In praise of a transatlantic divorce. *Foreign Policy*, Erişim adresi <https://foreignpolicy.com/2017/05/30/in-praise-of-a-transatlantic-divorce-trump-merkel-europe-nato/>
- Welfens, P, J.J. (2020). *The global Trump, structural US populism and economic conflicts with Europe And Asia*, Palgrave Macmillan.
- Wike, R., Stokes, B, Pouchter, J, Silver L., Fetterolf, J. ve Devlin, K. (2018). Trump's international ratings remain low, Especially Among Key Allies, PEW Research Center.
- Zakaria, F. (2017, 27 Ocak). Fdr Started The Long Peace. Under Trump, It May Be Coming To An End, *The Washington Post*, Erişim adresi https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/fdr-started-the-long-peace-under-trump-it-may-be-coming-to-an-end/2017/01/26/2f0835e2-e402-11e6-ba11-63c4b4fb5a63_story.html.